

Toelichting bij de kaartjes die in het opzoekboekje 'spelling' en 'werkwoordspelling' zijn opgenomen

Van elk kaartje wordt in deze toelichting kort beschreven wat erop staat. Een spellingregel wordt extra toegelicht wanneer deze erg afwijkt van de regel zoals die wordt aangeboden in verschillende spellingmethoden die worden gebruikt in het basisonderwijs.

Uitleg van symbolen die op de kaartjes kunnen voorkomen

	korte klank		'dat wat je hoort'
	lange klank		'dat wat je schrijft'
	2-tekenklank		'ei-gedicht'
	3-tekenklank		'au-gedicht'
	4-tekenklank		tekendief
#	medeklinker	##	dubbelzetter
S	stomme klank		

Kaartje Handleiding

- Op het kaartje staat:
 - voor wie het opzoekboekje bestemd is
 - wat het doel van het opzoekboekje is
 - welke onderwerpen in het opzoekboekje zijn opgenomen
 - wat het opzoekboekje niet is

Kaartje Onderwerpen

- Op het kaartje staan de onderwerpen genoemd die in dit deel van het opzoekboekje zijn opgenomen

Spelling

Klankbord

- Op het kaartje ziet de leerling het klankbord
- Op het klankbord staan:
 - de tekens / symbolen voor alle klanken van de Nederlandse taal.
 - de categorieën waarin de klanken zijn onderverdeeld:
 - korte klank
 - lange klank
 - 2 - tekenklank
 - 3 - tekenklank
 - 4 - tekenklank
 - medeklinker
 - stomme klank
- De 'geheimschrifttekens' die horen bij de verschillende categorieën

'Ei-gedicht'

- Op het kaartje staat het 'ei-gedicht'

- In dit gedicht staan de meest voorkomende één-klankvoetwoorden die met de 'korte' <ei> geschreven worden

Fopletters <l> en <r>

- Op de bovenste helft van het kaartje leest de leerling dat de 'fopletters' <r> en <l> de daaraan voorafgaande klank kunnen beïnvloeden:
 - <ee> +r of l kan klinken als <i>
 - <oo> +r of l kan klinken als <o>
 - <eu> +r of l kan klinken als <u>
- Op de onderste helft van het kaartje leest en ziet de leerling dat de 'fopletters' <r> en <l> een stomme klank kunnen oproepen die niet wordt geschreven:
 - 'jurk' kan klinken als <jurruk>
 - 'melk' kan klinken als <melluk>

Tekendief (één-klankvoetspelling)

- Op het kaartje:
 - leest en ziet de leerling de regel 'lange klank / tekendief'
 - ziet de leerling dat de 'tekendief' / het 'happertje' van de 'lange klank' aan het eind van een één-klankvoetwoord één teken weghaalt
 - ziet de leerling de uitzondering op de regel: van de 'lange klank' <ee> aan het eind van een één-klankvoetwoord wordt geen teken weggehaald

Au-gedichten

- Op het kaartje staan de 'au-gedichten'
- In de gedichten staan de meest voorkomende één-klankvoetwoorden die met de <au/auw> geschreven worden

Verlengingsregels

- Op het kaartje ziet de leerling:
 - hoe hij / zij verlengingsregels moet toepassen
 - de klanken waarbij de regels moeten worden toegepast
 - de stappen die hij / zij moet nemen

De verlengingsregel bij <t> klank aan het eind van een woord:

- hoor je aan het eind van een woord een <t>, maak het woord dan langer
- hoor je in het woord dat je langer hebt gemaakt een <d>, dan
- schrijf je aan het eind van het korte woord een <d>
(honden – hond)
- hoor je in het woord dat je langer hebt gemaakt een <t>, dan
- schrijf je aan het eind van het korte woord een <t>
(kasten – kast)

De verlengingsregel bij <p> klank aan het eind van een woord:

- hoor je aan het eind van een woord een <p>, maak het woord dan langer
- hoor je in het woord dat je langer hebt gemaakt een , dan
- schrijf je aan het eind van het korte woord een (ribben – rib)
- hoor je in het woord dat je langer hebt gemaakt een <p>, dan
- schrijf je aan het eind van het korte woord een <p> (krappe – krap)

De verlengingsregel bij <gt / cht> aan het eind van een woord:

- hoor je aan het eind van een woord <gt>, maak het woord dan langer
- hoor je in het woord dat je langer hebt gemaakt een <t>, dan schrijf je <cht>
(wachten – wacht)
- hoor je in het woord dat je langer hebt gemaakt geen <t>, dan schrijf je <gt> (zagen – zaagt)
- voor uitzonderingen op de regel: zie het kaartje 'Uitzonderingen <ch> en <au/ou>'

De verlengingsregel bij <ngt/nkt> aan het eind van een woord:

- hoor je aan het eind van een woord <ngt>, maak het woord dan langer
- hoor je in het woord dat je langer hebt gemaakt een <k>, dan schrijf je <nkt> (zinken – zinkt)
- hoor je in het woord dat je langer hebt gemaakt geen <k>, dan schrijf je <ngt>
(zingen – zingt)
- NB: <ngkt> bestaat niet. Het is de <ngt> of de <nkt>.

De verlengingsregel bij <au/auw> of <ou/ouw> aan het eind van een woord:

- hoor je aan het eind van een woord <au> (<ou>), bedenk dan of het een woord is uit het au-gedicht.
- als het woord wel in het au-gedicht voorkomt schrijf je het met <au> of <auw>:
- hoor je als je het woord langer maakt een <w>, dan schrijf je <auw>
- hoor je als je het woord langer maakt (ook) een andere medeklinker, dan schrijf je <au>
- als het woord niet in het au-gedicht voorkomt schrijf je het met <ou> of <ouw>:
- hoor je als je het woord langer maakt een <w>, dan schrijf je <ouw>
- hoor je als je het woord langer maakt (ook) een andere medeklinker, dan schrijf je <ou>

wrede wraak woorden en -ds woorden

- Op het kaartje staan:
 - één-klankvoetwoorden die beginnen met <wr->
 - één-klankvoetwoorden die eindigen op <-ds>
 - bij de woorden die beginnen met <wr> hoort de leerling (vaak) <vr>
 - bij de woorden die eindigen op <ds> hoort de leerling <ts>
 - de meeste woorden horen tot de categorie 'weetwoorden'. Door regelmatig oefenen weet de leerling hoe hij deze woorden correct moet schrijven
 - bij sommige woorden die eindigen op <ds> kan de leerling de verlengingsregel toepassen. Dan kan hij / zij het woord correct schrijven door naar de klank in het langer gemaakte woord te luisteren
 - woorden waarbij de verlengingsregel kan worden toegepast worden aangeduid met een pijltje
 - om de betekenis van een moeilijk woord duidelijk te maken is soms een afbeelding of een toelichting tussen haakjes toegevoegd

<f> woorden

- Op het kaartje ziet de leerling één-klankvoetwoorden die beginnen met <f>
 - het zijn woorden die regelmatig worden gebruikt
 - de klank <f> wordt ook wel 'fietspomp-f' genoemd
 - in het vak met lijnen kan de leerling zelf woorden met <f> toevoegen
 - de leerling wordt erop gewezen woorden waarvan hij / zij de spelling niet weet op te zoeken in het woordenboek
 - de leerling wordt eraan herinnerd dat woorden in het Nederlands altijd eindigen op <f> nooit op <v>

mij, mijn / jou, jouw / na, naar

- Op het kaartje ziet de leerling:
 - wanneer hij / zij <mij of mijn> moet gebruiken
 - wanneer hij / zij <jou of jouw> waarvan de klank gelijk is, moet gebruiken
 - de pijlen tussen <mij / jou> en <mijn / jouw> laten zien dat er een verband bestaat tussen de schrijfwijze van deze woorden. De leerling kan het verband horen als hij <mij / mijn> zegt op de plaats waar <jou / jouw> moet worden geschreven
 - wanneer hij / zij <na> moet gebruiken: de klok geeft aan dat het met tijd te maken heeft
 - wanneer hij / zij <naar> moet gebruiken: de pijl geeft aan dat het met richting te maken heeft

Uitzonderingen (op verlengingsregels bij <gt> en <au/ou> aan het eind van een woord)

- Op het kaartje ziet de leerling een rijmpje waar één-klankvoetwoorden in staan die eindigen op de klank <g>, maar geschreven worden met <ch>
 - de woorden ('ach', 'uch' enz) hoort tot de categorie weetwoorden
 - bij de werkwoordsvormen 'kuch', 'juich' 'lach' en 'poch' kan de verlengingsregel die hoort bij <gt> niet correct worden toegepast
- onder de streep ziet de leerling woorden die altijd eindigen op <ou>.
- de woorden 'jou', 'kou' en 'nou' horen tot de categorie weetwoorden
- bij de werkwoordsvormen 'hou', 'wou' en 'zou' kan de verlengingsregel die hoort bij <au/ou> niet correct worden toegepast

Split/sen

- Op het kaartje wordt aan de hand van het geheimschrift (zie klankbord) duidelijk gemaakt waar een woord gesplitst wordt en of er vervolgens wel of niet een spellingregel moet worden toegepast.
- de geheimschrifttekens voor medeklinkers laten zien dat na een korte klank aan het eind van een klankvoet de volgende medeklinker moet worden verdubbeld
- het symbool voor de tekendief (Jantje Snoeper) laat zien dat van de lange klank aan het eind van een klankvoet een teken moet worden weggehaald
- een woord waarin een twee-, drie- of vier-tekenklank voorkomt wordt gesplitst na zo'n klank
- een plat streepje geeft aan dat er geen spellingregel hoeft te worden toegepast
- een woord met twee verschillende medeklinkers (in het midden) wordt gesplitst tussen deze klanken
- een woord met meer dan twee verschillende medeklinkers (in het midden) wordt gesplitst na de eerste medeklinker
- een woord waarin een 'stomme' klank voorkomt wordt gesplitst na die klank

Tekendief / Dubbelzetter

- Op het kaartje is boven de streep de regel 'lange klank - tekendief' uitgewerkt en onder de streep de regel 'korte klank - dubbelzetter'
- het symbool voor de tekendief (Jantje Snoeper) laat zien dat van de lange klank aan het eind van een klankvoet een teken moet worden weggehaald
- de leerling wordt eraan herinnerd dat de lange klank <ee> hier wel 'meedoet' aan de regel
- de geheimschrifttekens voor medeklinkers laten zien dat na een korte klank aan het eind van een klankvoet de volgende medeklinker moet worden verdubbeld

<f> verandert in <v>

- Op het kaartje ziet de leerling wanneer hij/zij <ff> of <v> moet schrijven in een woord van twee klankvoeten dat is afgeleid van een één-klankvoetwoord dat eindigt op <f>
- als de regel 'korte klank/dubbelzetter' van toepassing is, moet de leerling altijd <ff> schrijven
- in alle andere gevallen schrijft de leerling <v>
- er wordt aangegeven dat er veel uitzonderingen zijn

Uitzonderingen <f> → <v>

- Op het kaartje ziet de leerling in welke twee- of meer-klankvoetwoorden niet, zoals verwacht mag worden, <v> wordt geschreven.
Deze uitzonderingen komen voor in drie categorieën:
 - na lange klank/tekendief: geen <v> maar <f>
 - na een twee-tekenklank: geen <v> maar <f>
 - na de eerste medeklinker: geen <v> maar <f>
- in het vak met lijnen kan de leerling zelf woorden met <f> toevoegen
- er wordt aangegeven dat er nog veel meer uitzonderingen zijn

De <s> verandert in een <z>

- Op het kaartje ziet de leerling wanneer hij/zij <ss> of <z> moet schrijven in een woord van twee klankvoeten dat is afgeleid van een één-klankvoetwoord dat eindigt op <s>
- als de regel 'korte klank/dubbelzetter' van toepassing is, moet de leerling altijd <ss> schrijven
- in alle andere gevallen schrijft de leerling <z>
- er wordt aangegeven dat er veel uitzonderingen zijn

Uitzonderingen <s> → <z>

- Op het kaartje ziet de leerling in welke twee- of meer-klankvoetwoorden niet, zoals verwacht mag worden, <z> wordt geschreven.
Deze uitzonderingen komen voor in drie categorieën:
 - na korte klank/dubbelzetter: geen <ss> maar <z>
 - na een twee-tekenklank: geen <z> maar <s>
 - na de eerste medeklinker: geen <z> maar <s>
- in het vak met lijnen kan de leerling zelf woorden met toevoegen
- er wordt aangegeven dat er nog veel meer uitzonderingen zijn

Vaste stukjes (morfemen)

- Op het kaartje ziet de leerling:
 - voorvoegsels onder het rode puzzelstukje
 - achtervoegsels onder het groene puzzelstukje
- de 'vaste stukjes' worden altijd op dezelfde manier geschreven
- achter ieder voor- en achtervoegsel staat een voorbeeldwoord
- de voor- en achtervoegsels zijn ondergebracht in de categorieën: stomme klank, lijmwoord en splitswoord
- de leerling past de geleerde regels wat betreft splitsen en spelling ook toe bij deze woorden

Verkleinwoorden

- Op het kaartje ziet de leerling met welke vier 'verkleinstukjes' een verkleinwoord wordt gevormd
 - achter elk verkleinstukje staat een woord met bijbehorend verkleinwoord
 - spellingregels die horen bij het grondwoord blijven van kracht, het woorddeel voor het verkleinstukje komt daar achter. Bv. hond – hondje.
 - de leerling moet woorden die langer worden door toevoeging van het verkleinstukje splitsen, om de spellingregels te kunnen toepassen.
Bv. man – ma / nnetje
 - de uitroepetekens waarschuwen de leerling voor lastige vormen van verkleinen

<ie> of <i>

- Op het kaartje ziet de leerling of een woord waarin de <ie> klank voorkomt, wordt geschreven met <ie> als in 'gieter' of met <i> als in gitaar
 - het oor geeft aan dat de leerling moet luisteren naar het woord dat hij/zij heeft gesplitst. Volgt er op de klankvoet waar de klank <ie> in voorkomt een klankvoet:
 - met een stomme klank, dan schrijft hij <ie>
 - zonder stomme klank, dan schrijft hij <i>
 - de leerling ziet in het vak rechtsonder de uitzonderingen op de regel
 - in het vak linksonder wordt de leerling erop gewezen dat, op een paar uitzonderingen na, aan het eind van een woord altijd <ie> wordt geschreven

Meerklankvoetwoorden <ei>

- Op het kaartje ziet de leerling een selectie van veel voorkomende meerklankvoetwoorden die met <ei> geschreven worden
 - het roodgedrukte woord of woorddeel is het kapstokwoord voor de woorden die eronder staan
 - achter de kapstokwoorden die af te leiden zijn van woorden die in het 'ei-gedicht' staan, ziet de leerling de afbeelding van twee spiegeleieren
 - in het vak met lijnen kan de leerling zelf woorden met <ei> toevoegen
 - er wordt aangegeven dat er nog veel meer zijn

Meerklankvoetwoorden <au>

- Op het kaartje ziet de leerling een selectie van veel voorkomende meerklankvoetwoorden die met <au> geschreven worden
 - het roodgedrukte woord of woorddeel is het kapstokwoord voor de woorden die eronder staan
 - achter de kapstokwoorden die af te leiden zijn van woorden die in de 'au-gedichten' staan, ziet de leerling de afbeelding van een jongen met de arm in de mitella
 - in het vak met lijnen kan de leerling zelf woorden met <au> toevoegen
 - er wordt aangegeven dat er nog veel meer uitzonderingen zijn

Bijvoeglijke naamwoorden

- Op het kaartje leest de leerling boven de streep wat de functie is van een bijvoeglijk naamwoord
 - de leerling ziet verder:
 - dat het bijvoeglijk naamwoord eindigt op <en> als het aangeeft van welk materiaal het zelfstandig naamwoord gemaakt is
 - dat in alle andere gevallen <e> achter het bijvoeglijk naamwoord wordt geschreven
 - achter het uitroepeteken worden enkele uitzonderingen vermeld
 - de leerling wordt erop gewezen dat hij/zij spellingregels moet toepassen

Werkwoordspelling:

Schema 1*

- Op het kaartje is schematisch weergegeven **hoe** de leerling de schrijfwijze van de persoonsvorm in de onvoltooid tegenwoordige en onvoltooid verleden tijd kan bepalen
- onder het schema ziet de leerling **hoe** hij/zij de schrijfwijze van het voltooid deelwoord kan bepalen
- in de eerste kolom ziet de leerling de persoonlijke voornaamwoorden enkelvoud en meervoud
- in de tweede kolom ziet de leerling wat hij moet doen om in de tegenwoordige tijd de persoonsvorm correct te schrijven
- in de derde kolom ziet de leerling wat hij/zij moet doen om in de verleden tijd van zwakke werkwoorden (ook wel regelmatige of werkwoorden zonder klankverandering genoemd) de persoonsvorm correct te schrijven
- in de vierde kolom ziet de leerling wat hij/zij moet doen om in de verleden tijd van sterke werkwoorden (ook wel onregelmatige of werkwoorden met klankverandering genoemd) de persoonsvorm correct te schrijven

Schema 2 *

- Op het kaartje ziet de leerling welke stappen hij moet volgen om de persoonsvorm correct te schrijven
 - op het kaartje ziet de leerling aan de linkerkant **hoe** hij/zij:
 - de persoonsvorm in een zin kan vinden
 - het onderwerp in een zin kan vinden
 - de schrijfwijze van het voltooid deelwoord kan bepalen

Schema 3 (verkort)*

- Op het kaartje ziet de leerling welke stappen hij moet volgen om de persoonsvorm correct te schrijven
 - op het kaartje ziet de leerling aan de linkerkant **hoe** hij/zij:
 - de persoonsvorm in een zin kan vinden
 - het onderwerp in een zin kan vinden
 - de schrijfwijze van het voltooid deelwoord kan bepalen

Schema (lopen) (variant)*

- Op het kaartje ziet de leerling aan de hand van het werkwoord 'lopen', welke stappen hij/zij moet volgen om de persoonsvorm correct te schrijven
 - op het kaartje ziet de leerling aan de linkerkant **hoe** hij/zij:
 - de persoonsvorm in een zin kan vinden
 - het onderwerp in een zin kan vinden
 - de schrijfwijze van het voltooid deelwoord kan bepalen

X 'T KOFSCHIP

- Op het kaartje ziet de leerling de stappen die hij/zij moet volgen om met aan de hand van de medeklinkers uit 'x 't kofschip' de persoonsvorm in de verleden tijd van zwakke werkwoorden (regelmatige of werkwoorden zonder klankverandering) correct te schrijven

X 'T FOKSCHAAP

- Op het kaartje ziet de leerling de stappen die hij/zij moet volgen om met aan de hand van de medeklinkers uit 'x 't fokschaap' de persoonsvorm in de verleden tijd van zwakke werkwoorden (regelmatige of werkwoorden zonder klankverandering) correct te schrijven

Voltooid deelwoord bijvoeglijk gebruikt

- Op het kaartje leest de leerling boven de streep wat de functie is van een bijvoeglijk naamwoord
 - de leerling ziet:
 - dat achter het voltooid deelwoord van een zwak werkwoord **<e>** wordt geschreven om er een bijvoeglijk naamwoord van te maken

- dat achter het voltooid deelwoord van een sterk werkwoord dat eindigt op <en> niets hoeft te worden toegevoegd
- dat achter het voltooid deelwoord van een sterk werkwoord <e> wordt geschreven om er een bijvoeglijk naamwoord van te maken
- de leerling wordt erop gewezen dat hij/zij moet denken aan het toepassen van spellingregels bij het schrijven van deze woorden

Ontleden en woordsoorten

- Op het kaartje ziet de leerling:
 - termen die horen bij zinsontleding
 - termen die horen bij woordbenoeming
- bij alle termen wordt een korte uitleg gegeven

Tijden

- Op het kaartje ziet de leerling een overzicht van de acht tijden van de Nederlandse taal
 - van alle tijden zijn de afkortingen weergegeven
 - onder elke tijd is een voorbeeldzin afgedrukt